

Stilinović = valami

Húzd rá! Mladen Stilinović retrospektív kiállítása

📍 Ludwig Múzeum – Kortárs Művészeti Múzeum, Budapest

📅 2011. április 22 – július 3.

MLADEN STILINOVIĆ kiállításához közeledve már a Ludwig Múzeum folyosóján találkozunk egy videómunkával: egy ugráló béka arról biztosít minket, mondanóját vég nélkül ismételve, hogy egy „nagy show” szemtanúi leszünk. Bár az eleven felütés után a kiállítótérben már élettelen tárgyak veszik körül és az elmúlás gondolata lengi körbe a látogatót, Stilinović kiállítása mégis friss gondolatokat ébreszt és humorának hála, nem fullaszt a száraz krémesek letargiájába sem. Mladen Stilinović a hetvenes évek Jugoszláviájában, a zágrábi Hat Művész Csoportjának tagjaként, a fluxus és a konceptuális művészet ihletében kezdett tevékenykedni. A „különutas” Jugoszláviában szabadabban működött az alternatív kultúra, mint a keleti blokk többi országában, így – habár a hivatalos kultúrpolitika nem támogatta őket – mégis kiállíthattak és közterületen is megvalósíthatták művészeti akcióikat.

MLADEN STILINOVIĆ
Négy vörös, 1978
tintasugaras
nyomatás,
24 x 30 cm

Stilinović munkáiban a kezdetektől felbukkan-
nak azok a motívumok, amelyek köré a későbbi
életmű darabjai csoportosíthatók, így a nyelvi és
a vizuális jelek kapcsolatának, jelentésének vizs-
gálata, és a jelek hatalom általi „kizsákmányo-
lásának” feltárása: az asszociációk, konnotációk
lehántása a jelekről és ehhez kapcsolódóan új
összefüggések létrehozása. Stilinović folyamato-
san rákérdez arra, hogy amit látunk, hallunk, azt
hogyan értelmezzük, és miért éppen úgy, aho-
gyan? A diktatúra, amely kisajátítja a jeleket és a
nyelvet, valamint determinálja a hozzájuk társít-
ható jelentést, erős ellenfelet kap Stilinović sze-
mélyében: a művész elszántan próbálja sajátjává
tenni, amit nem neki szántak – azaz a jelentés-
lajdonítás műveletét.

Mindezt elsősorban a szocializmus kiüresedett
szlogenjeivel gyakorolja, rámutatván azok semmit-
mondó természetére (*Nyilvános vitára bocsátva*),
továbbá a jelképeivel (feje tetejére állított kala-
pács, vörös csillag nem „illendő” megjelenítése,
vagy gondoljunk az egész életművön végigvo-
nuló kísérletére, hogy semlegesítse a vörös színt),
illetve művészetével kapcsolatban gyakorolja
(ld. a szuprematizmus és a szocialista realizmus
felhasználása a *Halottak kizsákmányolása* című
monumentális installációban). A reprezentációra
használt módszereket is leleplezi: *Alsó kamera-
állítás* című művében a nézőpont szerepe nem az,
hogy tekintélyesebbnek, hatalmasabbnak tűnjön
általa, hanem hogy látszódjon cipője talpán a lyuk.
Test című, 1977-es fotósorozatában pedig – ezút-
tal nem elrejtve, hanem feltárva valamit – egy
egyszerű, fekete álarcot használ fel arra, hogy a
maszk által nevetségessé tegye testrészeit és így
mutassa be a szocialista prudériát által démonizált
meztelen test mindennapiságát.

Stilinović nyelvhez való viszonya leghangsúlyo-
sabbban talán művészkönyveiben jelenik meg.
A kiállításban kézbe is vehetünk kb. harminc
különböző füzetkét, és asztaloknál, kényelme-
sen tanulmányozhatjuk őket. Stilinović gyak-
ran úgy tudatosítja a nyelvet, hogy vég nélkül
ismétel egy szót vagy kifejezést, vagy külön-
féle módokon próbálja megváltoztatni a szó
külalakját, illetve tartalmát. *Szomorú (Sad)* című
könyvében például a repetíciót úgy szakítja
meg, hogy a szót egy apró kiegészítéssel átvál-
toztatja a *sadnice* (palánta) szóra. Egy másik
könyvben az alábbi mondatot olvashatjuk:

Nyelvem határai világom határait jelentik.

Ez egyrészt utalhat a nyelv ideologikus megha-
tározottságára is: a hetvenes években készült
Vörös – rózsaszín című installáció egyik képén
például Stilinović kinyújtott nyelve vörösre van
színezve. Az első pillantásra viccesnek tűnő
vizuális gag azonban a fenti mondattal rokon
tartalmat is hordozhat, másrészt utalhat a kije-
lentés a horvát anyanyelv általi kötöttségekre
is. Ez a gondolat is végigvonul a kiállításon, és
az angollal mint új világnyelvvel konfrontálódva

a művészeti rendszer, illetve a kapitalizmus kritikájává válik (*An Artist Who Cannot Speak English is No Artist*). *Keywords in International Trade* című művészkönyvében egy gazdasági szakszótár szavait teszi ekvivalenssé a „halál” szóval.

Szótár – Fájdalom című, több termet összekötő művében már nem csupán a gazdasági szektorra szűkíti a veszteség, szenvedés, elmúlás kategóriáit: itt egy teljes angolszótár összes szavának eltüntette az eredeti jelentését, és kisírtározott helyükre a „fájdalom” szót írta.

A horvát „BOL” (fájdalom) szó még sok helyen megjelenik a kiállítás szövegében – művészkönyveiben a horvát ABC-n is végigmegy, és minden szót, akárcsak a számokat, a fájdalommal tesz egyenlővé –, ezáltal teszi egyetemessé a veszteség érzését. Ez a tendencia abban tetőzik, amikor a számokat a nullával teszi egyenlővé (1=0) vagy nullákat von ki egymásból. Itt olvashatjuk a művész egyik legsúlyosabb kijelentését: *Úgy gondolom, hogy a művészet Semmi, fájdalom*. A kiállítás talán legtragikusabb darabja a minden oldalán „BOL” feliratú dobókocka, mely semmilyen kiutat nem hagy a játékosnak. Ez a szó jelenik meg azokon a matracokon is, melyeket a művész eltemetett – ez a közvetett utalás a kilencvenes években tomboló délszláv háborúra érzékelteti, hogy nem is jöhetne ki más eredmény a kockajátékon.

A „Semmi”, a nulla egy másik vonatkozásban is megjelenik Stilinović kiállított munkáiban, ez pedig a produktivitás, a munka és az idő, a termelékenység, a művészi munka és pénz kérdése. Ide tartozik a kiállítás címét adó *Húzd rá* című kép is, mely a művész pénztől való függésével foglalkozik – ha nem akar éhen halni, kénytelen valakinek „a nótáját húzni”. A *Művész munka közben* című fotósorozat (kiegészülve a *Lustaság dicsérete* című kiáltvánnyal) a művészi munka anyagi értékben való mérhetőségét/mérhetetlenségét vizsgálja. A művészek (legalábbis a keleti blokk művészei, nyugati társaiktól eltérően) nem produktívak – munkaidejüket csak a fehérre festett számlapú, mutatóitól megfosztott óra képes mérni. De minek is termeljen a művész, mikor „a pénz csak papír”, melyben az emberek vakon bíznak (*In God We Trust*, olvasható a dolláron), holott istenük könnyen a nullával válik egyenlővé az inflációnak köszönhetően. A pénz hiánya azonban a mai társadalomban egyenlő a betevő falat, a kenyér hiányával – a nélkülözőknek pedig a cinikus többség (lásd Marie Antoinette) a kalács alternatíváját kínálja fel, mivel elképzelni sem tudják, milyen lehet, ha nincs betevő falat (célzasként jelenik meg a krémesek és minyonok garmadája a kiállításon). Felmerül a kérdés: a művészekon kívül ki az, aki „lustasággal” juthat élelemhez? Problematikus helyzetének Stilinović is tisztában van: szellemi elődjeihez hasonlóan az ő kritikus műveit is el lehet adni, ki lehet állítani – és ebből végeredményben meg lehet élni.

MLADEN STILINOVIĆ
Szótár – Fájdalom,
2000–2003
523 részes
installáció, tempera,
nyomatvány,
egyenként 18 × 13 cm
a művész tulajdona

MLADEN STILINOVIĆ
Fájdalomjáték, 1977
asztal, dobókocka,
játékszabály,
80 × 100 × 100 cm
a művész tulajdona